

(άρθρο 44 Ν. 3386/2005 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 42 Ν. 3907/2011).

Τις αντιφάσεις αυτές μεταξύ κανονιστικού και πραγματικού, μεταξύ κανόνα δικαίου και πρακτικών, μεταξύ ρητορείας για τα δικαιώματα του ανθρώπου και διάχυσης του ακροδεξιού λόγου σε όλο σχεδόν το πολιτικό φάσμα, συμπύκνωσε η Δημόσια Καταγγελία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων σε βάρος της Ελλάδας.³ Σημειώνεται ότι το μέτρο για πρώτη φορά λαμβάνεται σε βάρος χώρας-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ενεργοποιείται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η χώρα είτε αρνείται συστηματικά να συμμορφωθεί είτε δεν συνεργάζεται.⁴ Η Επιτροπή αναφέρει ότι έχει προβεί σε συστάσεις και επισημάνσεις στις ελληνικές αρχές για τις συνθήκες κράτησης παράνομων αλλοδαπών ήδη από το 1997 και οι συνθήκες όχι απλώς δεν βελτιώνονται, αλλά διαρκώς χειροτερεύουν. Η Επιτροπή αναφέρει χαρακτηριστικά ότι στο κέντρο κράτησης στο Σουφλί κρατούνται σε χώρο 110 τ.μ. 146 άνθρωποι, οι οποίοι δεν έχουν καμία δυνατότητα προαυλισμού, καμία δυνατότητα κίνησης, δεν τους επιτρέπεται να αλ-

λάξουν ρούχα, μοιράζονται 1 τουαλέτα και 1 ντους, τα δε μέλη της Επιτροπής περνούσαν κυριολεκτικά από πάνω τους κατά την αυτοψία. Αυτή η κατάσταση είναι σχεδόν όμοια σε όλα τα κέντρα κράτησης παράνομων αλλοδαπών.

Αυτή είναι η μία όψη της καταγγελίας. Η άλλη είναι ότι η ελληνική Πολιτεία παρείχε ψευδείς βεβαιώσεις προς την Επιτροπή, ότι δηλαδή δήθεν θα έκλεινε τα ακατάλληλα κέντρα κράτησης, την ίδια στιγμή που ο πληθυσμός τους διαρκώς αυξανόταν. Το κράτος, δηλαδή, αντιμετώπισε και αυτό το ζήτημα με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζει συνολικά το μεταναστευτικό: εφαρμόζει ρατσιστικές στην ουσία πρακτικές, ενώ στο επίπεδο του κανονιστικού ή του διακηρυκτικού είναι φιλελεύθερο, θεωρώντας κουτοπόνηρα, ότι αυτά τα δύο επίπεδα βαίνουν αενάως παράλληλα και ποτέ κανείς δεν θα προσέξει την αναντιστοιχία. Και βεβαίως, όταν κάποιος την προσέχει, ενεργοποιείται η χρυσή εφεδρεία των ιδεολογικών μηχανισμών: συνωμοσιολογία και αυτολύπηση με ταυτόχρονη έξαρση εθνικής υπερηφάνειας....

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Από το ποίημα «Ελεωνόρα» του Ν. Εγγονόπουλου στην ποιητική συλλογή *Μην ομιλείτε εις τον οδηγόν*, Ίκαρος, Αθήνα 1977 (1η έκδ. 1938).
- 2 Σημειώνεται ότι ο αριθμός των αλλοδαπών, οι οποίοι ήταν νόμιμοι και για διάφορους λόγους, ιδίως οικονομικούς, εξέπεσαν από τη νομιμότητα, υπολογίζεται, σύμφωνα με εκτιμήσεις του Υπουργείου Εσωτερικών, σε 80.000.
- 3 European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT).
- 4 Το άρθρο 10 παρ. 2 της Σύμβασης προβλέπει τα εξής: Εάν το Μέρος δεν συνεργάζεται ή αρνείται να βελτιώσει την κατάσταση σύμφωνα με τις συστάσεις της Επιτροπής, η τελευταία μπορεί, με πλειοψηφία των δύο τρίτων των μελών της και αφού δώσει τη δυνατότητα στο Μέρος να εκθέσει τις απόψεις του, να αποφασίσει να κάνει δημόσια δήλωση σχετικά με το θέμα αυτό.

Η ΧΑΜΕΝΗ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

ΛΟΥΣΗ ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

Η οριοθέτηση των σχέσεων του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον του μέσα από νομικούς κανόνες συνιστά αναμφίβολα δύσκολο εγχείρημα. Πολύ περισσότερο, όταν οι κανόνες αυτοί αφορούν τον ελληνικό χώρο και δεν τίθενται για πρώτη φορά, αλλά φιλοδοξούν να εκσυγχρονίσουν –μεσούσης μάλιστα της οικονομικής κρίσης– το ισχύον επί ένα τέταρτο του αιώνα σύστημα προστασίας της φύσης και του τοπίου. Ο λόγος για το πρόσφατο νομοσχέδιο και, ήδη, νόμο για την διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Ο νέος νόμος στον βασικό κορμό του αντικαθιστά το έως πρότινος ισχύον σύστημα, το οποίο, έχοντας υιοθετηθεί

το έτος 1986 επί υπουργίας Τρίτση, είχε για πρώτη φορά διατυπώσει στόχους και μέτρα για την άσκηση περιβαλλοντικής πολιτικής στη χώρα μας. Η κριτική που είχε διατυπωθεί στον νόμο εκείνο ήταν ότι οι διατάξεις του δεν είχαν άμεσα ρυθμιστικό αποτέλεσμα, με άλλα λόγια δεν προστάτευαν ευθέως το αντικείμενό τους, αλλά έθεταν ένα γενικό και εν πολλοίς αόριστο πλαίσιο, η εφαρμογή του οποίου απαιτούσε εξειδίκευση μέσα από τον σχεδιασμό του χώρου, τη σύνταξη μελετών, την έκδοση πλήθους διοικητικών πράξεων κλπ. Τα χρόνια που ακολούθησαν, το πλαίσιο αυτό δεν συγκεκριμενοποιήθηκε περισσότερο: δεν λήφθηκαν τα τολμηρά εκείνα μέτρα που απαιτούσε η ολοκληρωμένη προστασία

του περιβάλλοντος ούτε επιχειρήθηκαν οι αναγκαίες θεσμικές και κοινωνικές τομές. Έτσι, το εν λόγω πλαίσιο παρέμεινε κατά βάση γράμμα κενό, όπως άλλωστε και το πλήθος των διεθνών δεσμεύσεων που κατά καιρούς αναλάμβανε με μεγάλη προθυμία η χώρα (λ.χ. Σύμβαση Ραμσάρ 1971, Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης για το Ανθρώπινο Περιβάλλον 1972, Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης 1979, Σύμβαση Ρίο ντε Τζανέιρο για τη βιολογική ποικιλότητα 1992 κ.ά., και φυσικά το σύνολο των δεσμεύσεων από το πρωτογενές και το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο). Μεταξύ των βασικών εμποδίων στην εκπλήρωση τόσο των στόχων του νόμου

Η Λούση Κιουσπούλου είναι δικηγόρος.

Τρίτη όσο και των ανειλημμένων διεθνών δεσμεύσεων της χώρας, συμπεριλαμβάνεται το γνωστό «πολιτικό κόστος», το οποίο συνέβαλε καθοριστικά στην απουσία χωροταξικής οργάνωσης και πολιτικής. Το παράδοξο είναι ότι, ενώ η χώρα αδυνατούσε να οργανώσει ένα αποτελεσματικό δίκτυο προληπτικής και κατασταλτικής προστασίας του περιβάλλοντος, από την άλλη μεριά ήταν πάντα πρόθυμη να υπάγει περιοχές της ελληνικής επικράτειας σε καθεστώς προστασίας θέτοντας μαξιμαλιστικούς στόχους: για παράδειγμα, χωρίς ιδιαίτερη τεκμηρίωση και κυρίως χωρίς αναπτυξιακό και ρυθμιστικό σχεδιασμό, η Ελλάδα έθεσε 11 υγροτόπους υπό την προστασία της Συνθήκης Ραμσάρ, ενώ παράλληλα ενέταξε το 1/5 περίπου της επικράτειας στη ζώνη προστασίας NATURA. Αποτέλεσμα να εγκαλείται συχνά από τα διεθνή θεσμικά όργανα ή και να έχει καταδικασθεί επανειλημμένως από το δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ολιγωρία που έχει επιδείξει στην υιοθέτηση των κατάλληλων μέτρων που θα εξασφάλιζαν τη βιώσιμη διαχείριση ορισμένων από τις παραπάνω περιοχές (λ.χ. Λαγανάς Ζακύνθου, Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου).

Η αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει τον νέο νόμο εντοπίζει τη δυσλειτουργία του συστήματος στο ότι αυτό «έτυχε χαμηλού βαθμού εφαρμογής». Από την ίδια έκθεση δεν προκύπτει, ωστόσο, πού αποδίδεται το φαινόμενο αυτό και κατ'επέκταση γιατί ο νέος νόμος συνιστά το αντίδοτο και έχει άρα περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας. Αντίθετα, αν διατρέξει κανείς τις διατάξεις του θα διαπιστώσει εν πρώτοις ότι αυτές διακρίνονται από μια διακηρυκτική αυταρέσκεια και τη γνώση ότι η προστασία μαξιμαλιστική διάθεση μεταβλητών που είναι φιλολογική και εν πολλοίς ανυπόστατη. Η προστασία των περιοχών που περιλαμβάνονται στον νόμο είναι κυρίως σημειωτική και χωρίς σημειωτικό κανονιστικό

περιεχόμενο ορισμοί, γίνονται τόσες κατηγοριοποιήσεις των εν δυνάμει προστατευόμενων περιοχών που το μόνο που επιτυγχάνουν είναι η σύγχυση και το δέος, η διαχείριση της προστασίας του περιβάλλοντος αντιμετωπίζεται ως ζήτημα διαδικαστικό και η ρύθμισή του παραπέμπεται στο άδηλο μέλλον, αναγνωρίζονται με επισημότητα αρμοδιότητες διοικητικών οργάνων που θα μπορούσαν και χωρίς ειδική διάταξη να ασκηθούν, ακόμη και η προαγωγή της επιστημονικής έρευνας για την προστασία της βιοποικιλότητας ανάγεται σε αντικείμενο του νόμου σαν το πρόβλημα να ήταν έως σήμερα η απουσία της νομοθετικής πρόβλεψής της. Κατά τα λοιπά, για να εφαρμοσθεί το πλαίσιο αυτό, πρέπει να τεθεί σε λειτουργία ένα πολύπλοκο και εξαιρετικά γραφειοκρατικό σύστημα που απαιτεί και πάλι, εκτός από πλήθος διαταγμάτων και υπουργικών αποφάσεων, σχεδιασμό και προγραμματισμό. Σε γενικές γραμμές, οι ρυθμίσεις του νέου νόμου κινούνται περισσότερο προς μια τυπολατρική λογική ενός ασαφούς δέοντος γενέσθαι και λιγότερο προς μια σφαιρική και ολοκληρωμένη θεώρηση που θα μπορούσε να θέσει τις βάσεις της αειφόρου ανάπτυξης της χώρας.

Είναι ενδεικτικό ότι ο νέος νόμος αποφεύγει να προβλέψει μέτρα για την αποφυγή ενδεχόμενων κοινωνικών εντάσεων, εν τέλει δε να δημιουργήσει τους όρους για την εξοικείωση της κοινωνίας με τις πολιτικές προστασίας και με αυτό καθεαυτό το περιβάλλον. Για παράδειγμα, παραπέμπει στις καλένδες –βλέπε στην έκδοση διατάγματος– την ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας και εταιρικότητας κράτους-πολιτών, ενώ δεν κάνει ουσιαστικά βήματα για την επίλυση με αποτελεσματικό τρόπο των συγκρούσεων ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και περιβάλλοντος που συνιστούν μια από τις βασικές αιτίες της υποβάθμισης της προστασίας του σε

χώρες όπως η Ελλάδα. Αρκεί να θυμηθούμε, κατά την επεξεργασία και την ψήφιση του νέου νόμου, τις σφοδρότατες αντιδράσεις των μελών του κοινοβουλίου όσον αφορά την αύξηση στα 10 στρέμματα της αρτιότητας των εκτός σχεδίου γηπέδων που εμπίπτουν μέσα στα όρια περιοχών NATURA. Οι αντιδράσεις αυτές επιλύθηκαν με συμβιβασμό, σε βάρος φυσικά του περιβάλλοντος και κάθε έννοιας σχεδιασμού: η μεταβατική διάταξη που εν τέλει συμπεριλήφθηκε στο νόμο χαρακτηρίζει οικοδομήσιμα όλα τα γήπεδα εκτάσεως 4 στρεμμάτων που ήσαν άρτια κατά τη δημοσίευσή του. Η αύξηση της αρτιότητας, που συνιστά μια από τις λίγες άμεσης εφαρμογής διατάξεις του νέου νόμου κινείται ασφαλώς προς τη σωστή κατεύθυνση, αφού περιορίζει, έστω και εντοπισμένα, το παράλογο και απαράδεκτο σύστημα της εκτός σχεδίου δόμησης που ισχύει στη χώρα μας. Από την άλλη μεριά, η αποσπασματικότητα του συγκεκριμένου μέτρου, δηλαδή το γεγονός ότι η εκτός σχεδίου δόμηση διατηρείται ως κανόνας, μπορεί να υπονομεύσει την εφαρμογή του ή/και να δημιουργήσει πρόσφορο έδαφος για αξιώσεις αποζημιώσεων. Και υπό τις δύο εκδοχές, η επιδιωκόμενη προστασία κινδυνεύει να ματαιωθεί.

Τελικά, παρά τις καλές και ευγενείς προθέσεις του νέου νόμου, η βιοποικιλότητα βρίσκεται χαμένη στις διατάξεις του και η προστασία της θα περιπλανιέται για πολύ καιρό ακόμη στους διαδρόμους των αρμόδιων υπουργείων, ενώ η χώρα μας θα συνεχίζει να υπομένει δυσάρεστες καταδίκες, με πολλαπλό κόστος, εξ αιτίας της αδυναμίας της να θεσπίσει, ένα συνεκτικό, συγκεκριμένο και ολοκληρωμένο νομικό καθεστώς σύμφωνο με τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει.

4-4-2011